

Τὸ Μυστήριον

Ταπεινοὶ γέροντες ὄλοι τὸ γόνα
Ἐμπροστὰ ἔς τὴν ἀμίμητην εἰκόνα
Ποῦ μαγεύει καὶ νοῦ καὶ καρδιά,
Ἄποῦ λάμπει σὰν νᾶτανε ἀστέρι
Κι' ὁποῦ ἐκρέμασε ἀγνώριστο χέρι
Ἐστὴ φτωχὴ καὶ μικρούλα ἐκκλησιά.

Ἐστὴν εἰκόνα ξανοίγουν τὰ μάτια
Τ' οὐρανοῦ τὰ κρυφὰ μονοπάτια
Καὶ τὸ φῶς τὸ κρυφὸ τ' οὐρανοῦ,
Καὶ τὰ πλῆθη πυκνόνουν, πυκνόνουν
Κι' ἀφ' τὰ μάτια δειλὰ φανερόνουν
Τῆς καρδιάς τὴ μαγεία καὶ τοῦ νοῦ.

Μιὰ φωνὴ βραχνιασμένη ἀγροικίεται
Κ' ἓνας νιὸς λυπημένος πετιέται,
Ταπεινὸς καὶ μὲ πρόσωπο ἀχνὸ
Δακρυσιμένος τὸ χέρι του ἀπλόνει,
Τὸ κεφάλι σιγὰ χαμπλόνει
Μὲ τὴν κόμη λυτὴ ἔς τὸ λαιμὸ.

—Σκλήρῃ κόσμῃ, πεινῶ — ψιθυρίζει,
Μὰ καθέναν τὸ βλέμμα γυρίζει
Καὶ γελῶντας, τὸ δόλιο κυττᾶ.

—Σκλήρῃ κόσμῃ, πεθαίνω — φωνάζει
Καὶ καθέναν μὲ πόθο κυττάζει
Καὶ θαυμάζει τὴ θεία ζωγραφιά.

Πολλαῖς μέραις περάσαν κι' ἀκόμα
Ἐκεῖ τρέχουν μ' ὀλάνοικτο στόμα
Κόραις, γέροι, γυναῖκες, παιδιά,
Ἄποῦ ὄλοι σωπαίνουν, κινιούνηται,
Ἐπαλμωδίαὶ νεκρिकाὶ ἀγροικιούνηται
Καὶ μιὰ κάσα προβαίνει σιγὰ.

Τὸ νεκρὸ κατεβάσαν ἔς τὸ χῶμα,
Μὰ κανένα ἀγροικίηκε στόμα
Νὰ μιλήσῃ νὰ πῆ μιὰν εὐχή.
Ἐστὴν εἰκόνα ἦσαν ὄλοι γυρμένοι,
Σιωπηλοὶ μὲ καρδιά μαγεμένη
Κι' ὁ καθέναν νὰ μάθῃ ποθεῖ

Τὸν τεχνίτη ποῦ δείχνει ἔς τὰ μάτια
Τ' οὐρανοῦ τὰ κρυφὰ μονοπάτια
Κι' ὅ,τι μέσα τ' ἀπέραντο κλεῖ·
Μὰ τοῦ νοῦ τὸ φρικτὸ τὸ μαρτύριον,
Τῆς ψυχῆς τὸ μεγάλο μυστήριον
Ἐνας τάφος κρυμμένο κρατεῖ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Ἡ Ξένη τοῦ 1854⁽¹⁾

Η'.

Ἔ! Ἡ δύο φριχταῖς ἡμέραις ἡ 14 καὶ ἡ 15
Νοεμβρίου.

Κι' αὐταῖς ἡ προσευχαῖς κι' αὐταῖς ἡ λιτανεῖαις
ἀνάργεψαν, ἔπαυσαν τότε.

Ἐστὴ τὴν ἐπίμονη καταστροφή, ὁ πολυθασα-
νισμένος λαός, ποῦ σπαρτάρηζε στοῦ θανάτου τὰ
νύχια, ἐπίστεψε πῶς ἡ Θεῖα Δύναμις ἐτράθηζε
πλεῖα χέρι ἀπὸ πάνω του,⁽²⁾ πῶς ὁ Θεὸς ἦταν
πραγματικῶς ἐκδικητής. Ἐτσι ἐξέρενε τῆς καρ-
διάς ἡ ἀπελπισία. Γιατὶ ἐσήκωνε τὰ μάτια στὸν
οὐρανὸ τὸ συννεφοσκεπασμένο καὶ βλέποντας τὴ
σκοτεινιά του ἐνόμιζε, ὅτι κάτι τοῦ ἔλεγε «Καὶ
ἀπὸ Ψῆλᾶ περιμένε μαυρίλα», καὶ στὴ σιωπὴ του
τὴ στυγνὴ ἐδιάβαζε, «Κουφὸς ὁ Θεὸς στοῦ πόνου
σου τὴ σπαραχτικὴ κραυγὴ».

Καὶ κάτω στὴν πόλι βουθαμάρα καὶ ἐρήμωση
στοὺς περισσότερους δρόμους, ὅπου ἔσφιγγε τὴν
καρδιά ἀπὸ τρομάρα περισσότερο ἀπὸ τὰ πλεῖα
φρικτὰ θεάματα τῆς ἀγωνίας ἐκείνων ποῦ ξεψυ-
χοῦσαν.

Ἐστὴν ἀγωνία ὑπάρχει ἀκόμα ζωὴ. Ζωὴ ποῦ
παλεύει στῆθος μὲ στῆθος, ζητώντας νὰ νικήσῃ τὸ
Θάνατον.

Κι' αὐτὸ τὸ ἀγκομαχητὸ εἶναι θάρρος μπροστὰ
στὴ σιωπὴ τὴ στυγνὴ ποῦ βασιλεύει μέρα μεση-
μέρι στὴν πόλι. Εἶναι πολὺ ἄγριο νὰ ἀκοῦς μονάχα
τὰ δικὰ σου βήματα νὰ χτυποῦν ἀπάνω στοῦ λιθό-
στρωτο.

Ἄλλους δρόμους τοὺς ἐρήμωσε ἡ φυγὴ· σὲ ἄλ-
λους ἐπέρασε ἀπὸ ἄκρη σ' ἄκρη τὸ σακκοῦλι τῆς
ἀνεμότρατας τοῦ Θανάτου καὶ ἐξεπάτωσε κάθε ὑ-
παρξί, μικρὴ μεγάλῃ. Σαχάρα, στέππα μέσα σὲ
πόλι, νὰ μὴν ἀξιοθῆ ποτὲ κανεὶς νὰ τὴν ἰδῇ.

Ἄποῦ φτηνὸς ἦταν ὁ θάνατος, τόσο ἀκριβὴ ἦταν
ἡ ταφή.

Ἐστὸ νεκροταφεῖο κάθε στιγμὴ καυγάδες περισ-
στέρον γιὰ τοὺς μοναχοὺς τάφους. Γιὰ ἄλλους
ἐτοιμάζονταν οἱ λάκκοι κι' ἄλλοι πρόφθαναν καὶ
τοὺς ἐγέμιζαν⁽³⁾. Πολλαῖς φοραὶς πάλι, μάλιστα

(1) Ἰδε σελ. 83.

(2) Θεουκὺδ. 2. 52. «Ἐπερβιαζομένου γὰρ τοῦ κακοῦ
ὡς ἄνθρωποι, οὐκ ἔχοντες ὅτι γένωνται ἐς ὀλιγωρίαν ἐτρά-
ποντο καὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων ὁμοίως».

(3) Θεουκὺδ. 2. 52. «Νόμοι τε πάντες ξυνεταράχθησαν
οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς. Ἐθαπτον δὲ ὡς
ἐκαστος ἐδύνατο. Καὶ πολλοὶ ἐς ἀνασχύντους θήκας ἐτρά-
ποντο σπάνει τῶν ἐπιτηδεῶν διὰ τὸ συχνὸς ἤδη προτε-

τὸ βράδυ, ἐνῶ ἔφθανε τὸ φορτωμένο ἀμάξι· δὲν εὔρισκε λάκκο. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐπολυσκοτιζέει δὲ τούς νεκροφόρους. Ἐβγαζαν τὸ ἀραυπαδοξυλο, ἀνάστρεφον τὸ κάρο, καὶ τὴν αὐγὴ οἱ νεκροθάφταις, ἄς ἔκαναν καλὰ μὲ τὰ σωριασμένα κορμιά.

Τὸ φριχτότερο ὅμως ἦταν ἡ μεταφορὰ τῶν νεκρῶν ἀπὸ τὰ σπίτια. Τότε ἐφούντονε ἡ πλεόν ἄγρια κερδοσκοπία. Λεπτὰ πολλὰ καὶ μπροστὰ πρὶν σηκόσουν τούς πεθαμένους οἱ νεκροφόροι· καὶ ὅπως στέκονται πολλαῖς φοραῖς ἡ φτωχογυναῖκες στῆς πόρταις παρακαλῶντας τὸ κάρο ποῦ περνᾷ νὰ σηκόσουν τὰ σκουπίδιά τους, ἔτσι ἐγίνονταν τότε διὰ τούς νεκρούς.

Μία κακομοιριασμένη ξένη οἰκογένεια, κατοικοῦσε εἰς ἓνα ἰσόγειο. Ὁ ἄνδρας ἀπὸ τὸ Ἔσπεν, ἀπομεινάρει τῶν φιλελλήνων τοῦ Πέτα, ἡ γυναῖκα Ἑλληνίδα. Τὰ δύο τους παιδιὰ ἦσαν ἓνα κορίτσι δέκα χρόνων καὶ ἓνα ἀγόρι ὀχτώ. Ὁ ἄνδρας ἐκοίτουσαν δυὸ μέραις. Γιὰ τὴ μαύρη τους μοῖρα δὲν εἶχε σύντομη τὴν ἀγωνία. Καὶ ἐνῶ τὸν ἐστροφολογοῦσαν οἱ σπασμοὶ τῆς ἀρρώστιας παρακαλοῦσε τὴν γυναῖκα του κλαίοντας νὰ φύγῃ μὲ τὰ παιδιὰ τους, νὰ τὰ γλυτώσῃ στὴν ἐξοχὴ. Κ' ἐκεῖνη· «Ἐγλύτωσαν», τοῦ λέει «τὰ παιδιὰ, τὰ πῆρε ὁ καλὸς τους ὁ γείτονας ὁ μαραγκὸς μαζὺ μὲ τὰ δικὰ του στὸ Μενίδι». Ἄγιο ψέμμα· τὰ παιδιὰ θανάσιμα χτυπημένα ἀγκομαχοῦσαν δίπλα τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο, στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ σπιτιοῦ. Ἄλλὰ γιὰτὶ νὰ τοῦ φαρμακώσῃ τῆς ὕστεραις ὥραις του; Γιατὶ πρὶν ξεφυγῆσαι νὰ τὸν σπαράξῃ τοῦ χρυσοῦ ζευγαριοῦ τους τ' ἀγύριστο ταξεῖδι;

Τὰ παιδιὰ πλεὶὸ τυχερὰ ἐφτερουῖσαν γληγορῶτερα. Μέσα σὲ λίγη ὥρα ἐκοιμήθησαν καὶ τὰ δύο. Κι' ὁ ἐτοιμοθάνατος πατέρας ὅλο νὰ ρωτᾷ τί νὰ γίνωνται, καὶ νὰ χαμογελάῃ μέσα στὴν ἀγωνία του μὲ τὴν ιδέα, ὅτι ἐξω στῆς εὐμορφαῖς πρασινάδες ποῦ τρέχουν τώρα τὰ παιδάκια του δὲ φοβοῦνται τὴν ἀρρώστια.

Περνοῦσε τὸ ἀμάξι. Γιὰ νὰ τὰ βγάλῃ ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἀπὸ τοῦ πατέρα τους τὴν κάμαρα. Ἡ Πολυεὐσπλαγχνὴ τοῦ εἶχε στείλει ἀναισθησία τῆ στιγμῇ ἐκεῖνη, κ' ἡ ἄμοιρη μάννα, κρατῶντας στὴν ἀγκαλιὰ τὰ ξεραμένα βλαστάρια του, ἐπέραςε πατώντας στὰ νύχια, σὰν κλέφτρα ποῦ γύμνονε τὸ σπῆτι, ἀπὸ ὅτι εἶχε πολῦτιμο.

Καὶ οἱ νεκροφόροι βλέποντάς την.

— Ἄ! Δύο εἶναι κυρά; Εἴκοσι δραχμὰς θὰ μᾶς δώσῃς.

— Σιγὰ μιλάτε γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ νὰ μὴν ἀκούσῃ ὁ δυστυχισμένος ὁ πατέρας τους. Λυπηθῆτε με· δυὸ ρεγκίναις μονάχα ἔχω· πάρτε τὰ παιδάκια μου.

— Δὲν τὰ βαλσαμόνεις καλλίτερα κυρά;

Ἄλλ' ἐκεῖνη τῆ στιγμῇ ὁ ἄλλος εἶδε τὰ χρυσὰ σκολαρίκια τῆς, ὅπου στὴν ἄξαφνη φουρτούνα δὲν θυμῆθηκε νὰ βγάλῃ.

θάναι σφίσιν· ἐπὶ πυρᾶς γὰρ ἄλλοτρίαις φθάσαντες τοὺς νήσαντας οἱ μὲν ἐπιθέντες τὸν ἑαυτὸν νεκρὸν ὑψήπτου, οἱ δὲ καιομένου ἄλλου ἄνωθεν ἐπιβαλόντες ὃν φέροισιν ἀπῆσαν».

— Δὸς μας κι' αὐτὰ ποῦ ἔχεις στ' αὐτιά σου καὶ συμβιβαζόμεστε.

Ἐσκυψε τότε ἡ δύστυχη μάννα χαμηλά, καὶ σιγὰ σιγὰ, μὲ προφύλαξι, ἀπόθεσε στὸ χῶμα τὰ παιδιὰ τῆς. Ἐξεκρέμασε τὰ σκολαρίκια τῆς καὶ τοὺς τὰ ἔδωσε.

— Καὶ τὸ δαχτυλίδι, Κυρά.

— Ἄ! τὴν ἀρραβῶνα μου; Πάρτε την κι' αὐτήν, δὲν μοῦ χρειάζεται πλεῖα.

— Φέρτα τώρα.

Τὰ ἐσήκωσε· τὰ ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς, χωρὶς δάκρυα στὰ μάτια, χωρὶς λόγο νὰ προσέρῃ. Ἐκόλλησε μονάχα βαθεῖα τὰ γέιλῃ τῆς στὸ στόμα τους, ὄχι γιὰ νὰ τοὺς φυσηθῇ ζωὴ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ρουφήξῃ ἀπὸ αὐτὰ τὸ θάνατο.

Τότε ἔξαφνα ἔβγαλε μιὰ σπαραχτικὴ φωνή, τόσο σπαραχτικὴ, ὅπου κ' αὐτοὶ οἱ νεκροφόροι ἀνατρίχιασαν. Ὅχι· δὲν ἐγελάστηκε. Τὰ δύο παιδιὰ μὲ ἓνα ξαφνικὸ τιναγμὸ ἐσφίχτηκαν στὴν ἀγκαλιὰ τῆς. Ζωντανὰ λοιπὸν ἔστειλε τὰ παιδάκια τῆς στὸν ἀσβέστη; Κ' ἐκεῖνα ἐτραντάζονταν καὶ τὴν ἔσφιγγαν περισσότερο, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ πνίξουν τὴ μάννα ποῦ διώχνει τὰ παιδιὰ τῆς.

Τότε κατέβηκαν ἀπὸ τ' ἀμάξι οἱ νεκροφόροι. Τὰ τράβηξαν ἀπὸ τὴ μητρικὴ ἀγκαλιὰ κι' ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς μὲ πονόψυχο ποῦ δὲν ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ περιμένῃ ἀπὸ αὐτόν. — Σῶπα τῆς λέει, δυστυχισμένη γυναῖκα. Τὰ παιδιὰ σου εἶναι πεθαμένα γιὰ καλὰ. Μόνο τὴν ἔχει αὐτὴ τὴ χάρι ἡ χολέρα, νὰ ἀφίνη τοὺς σπασμούς τῆς, ὥραις πολλαῖς ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεψύχημα. Πῶτα ἐμᾶς ποῦ τὰ βλέπουμε αὐτὰ κάθε ὥρα.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα, ὅταν τὸ ἴδιο ἀμάξι ἐσήκονε τὸ ἀνδρόγυνο μὲ ἔρανο τῆς γειτονίας, ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς ἔκαμε αὐτὴ τὴ σωστὴ παρατήρησι. — Ἄν δὲν τῆς πέραναμε ἐχθὲς τὰ στολίδια, ἴσως μ' αὐτὰ θὰ μᾶς περνοῦσαν σήμερα οἱ γειτόνοι.

Θ'.

Καὶ ποιὸς νὰ τὸ πιστέψῃ, ἡ ἐπίσημη ἐξουσία τοῦ θανάτου παράλυσε καὶ ἐνάρκωσε καὶ νόμους καὶ ἀσφάλεια καὶ κάθε ἀνθρώπινη Ἐξουσία καὶ ἐξεθάρεψε ὅλα τὰ κακοῦργα ἔνστικτα, ὅσα ὡς τότε ἐκρυβε τοῦ Νόμου ὁ φόβος. Τὴ φυλακὴ νὰ φοβηθῇ τώρα ὁ κλέφτης, ὁ βιαστής, ὁ φονιάς; καὶ ποιά ἀρχὴ θὰ τὸν ἀνακαλύψῃ, καὶ ποιὸς θὰ προσθῆσαι νὰ τὸν κυνηγήσῃ; ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἴδιος ἴσως τὴν ἴδια μέρα θὰ ξοφλήσῃ μὲ τὸ Χάρο⁽¹⁾. Γιὰ τοῦτο ὑπασπιστὰ τῆς Ἐπιδημίας ἔτρεχαν κατόπι τῆς οἱ κακοῦργοι, σὰν ἐκεῖνα τὰ ἀνθρώπινα τσακάλια ποῦ σέρνονται πίσω ἀπὸ τοὺς στρατούς, καὶ τὴ νύχτα, στὴ σιωπῇ τοῦ θανάτου ποῦ ἀκολουθεῖ τὴ μάχη, στὴν ἐρημίᾳ ποῦ ἀπλόνει τὸ σκοτάδι, γυμνῶνουν τοὺς σκοτωμένους. Ἔτσι, σὰν τὰ ὄρνιθα τὸ ψοφῆμι, ἐμυρίζονταν σὲ

(1) Θεουκδ. 2. 53. «Θεῶν δὲ φόβος ἢ ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπέργε, τὸ μὲν κρίνοντες ἐν ἑαυτοῖς καὶ σέβειν καὶ μὴ, ἐκ τοῦ πάντας ὄρνῃ ἐν ἴσῳ ἀπολλυμένους, τῶν δὲ ἀμαρτημάτων οὐδεὶς ἐλπίζων μέχρι τοῦ δίκην γενέσθαι βίου ἐν τὴν τιμωρίαν ἀντιδοῦναι».

ποιό σπίτι έσπασε άφιλονείκητη τήν έξουσία του ό θάνατος, σέ ποιό ή άγωνία παράλυε κάθε αντίστασι! έμπεναν και κάθε λογής κακούργημα πού φρίττει ό λογισμός ήταν τού χειριού τους. Κοντά σέ όσα από στόματος άκουσα φοιχτά, βεβαιώνει αυτά και μία άφοσιωμένη καρδιά, όπου είχε ριχθί μέσα στην καταστροφή για νά παρηγορή και νά βοηθή. «Πόσαι περιουσίαι έξηρανίσθησαν (έγραφε τότε εις τήν 'Αθηνών), πόσαι τραγικαί σκηναί διεδραματίσθησαν, όταν επάγοναν οι γονεΐς άπροσταυτών τέκνων. Μου τρέμει ή χείρ, μου πίπτει ό κάλαμος . . . σύρω πυκνόν πέπλον επ' αυτόν».

Άλλά αν έξεκλώσας φειδία ή φλογερή πνοή τού Κακού, μέσα σ' αυτό τό χαλασμό έσήκωνε επίσης τό μέτωπο περήφανο, φωτισμένο από άγιο στεφάνι λαμπρό, ή άφοσίωσι, ή παληκαριά. Και έβλεπες ξένους νά μπαίνουν στα σπίατα τής δυστυχίας νά βοηθοΰν, νά παρηγοροΰν, νά σταυρόνουν τά χέρια, νά κλίνουν μάτια γιαλωμένα από τό θάνατο, νά ανάθουν κεράκια, νά κείνε νεκρολίθινο στα μαρμαρωμένα λείψανα. Θά έχη ναί πάντα και ή Άρετή τους στρατιώτας της! (1)

Έτσι στους δρόμους έγύριζαν και έμπαϊναν στα σπίατα των φτωχών, και ή νυφάδες τού Χριστού, τού Έλέους ή άληθιναΐς Άδελφαις.

Νά τής έβλέπετε τής ήρωϊκαΐς γυναϊκες, μεθυσμένας από τήν άγία μέθη πού δίνει ή άγάπη, ή θυσία, ή έλεημοσύνη, πώς έτρεχαν και έδιναν άλλοΰ πού πρόφθαναν τή ζωή, άλλοΰ τήν παρηγοριά και τήν έγκαρτέρησι. Πόσοι έκοιμήθηκαν τόν τελευταίο ύπνο γλυκά, άνώδυνα, με άκουμπισμένο τό κεφάλι στα χέρια τους, κυτάζοντας τής άγιας μορφαις τους πού τους έδειχναν τόν οΰρανό, ενώ στα στήθη τους άφοβα έδέχοντο τους φονικούς έμέτους τής χολέρας, ενώ με άγιο παρηγορητικό χαμόγελο έσκουπιζαν τόν ιδρώτα τού θανάτου από τά παγωμένα μέτωπα, από τά δακρυσμένα μάτια πού έστυλόνονταν άξαφνα θολά, γιαλωμένα!

Και όπου ή επιδημία, ξεκληρίζοντας τους μεγάλους, άφινε έρημα κλωσσόπουλα μικρά παιδάκια έλυναν τού Έλέους ή Άδελφαις δέματα με μαΰρα φουστανάκια πού είχαν μαζύ τους ραμμένα, τά έντυναν και έπειτα άλλα στην άγκαλιά, άλλα από τό χέρι τά έμάζευαν στο άσπλό τους.

Άλλά γιατί άγιας νύφαις τού Χριστού νά ντύνετε με μαΰρα τσίτια τά τρυφερά πεντάρφανα παιδάκια; Γιατί τό κεφαλάκι τού μικρού κοριτσιού όπου τά μαλλάκια του δεν φθάνουν ακόμα νά σμίξετε τήν πρώτη τους πλεξίδα, τό σκεπάζετε με αυτά τά μαΰρα, τά σκοτεινά μαντήλια: Άλλοίμονο! Όσα ζήσουν απ' αυτά θά έχουν πάντα τόν καιρό νά μαυροφορέσουν. Δεν είναι δά τόσο άνάρηαις ή συρραΐς στον κόσμο. Φθάνει νά περάσουν τά σύνορα τής ηλικίας, πού έχει πάντα σύντροφο τό γέλιο, για νά φορέσουν πολλαΐς φοραις τό δικό τους τό πένθος. Έπειτα τί τά θέλει:

τά μαΰρα τό παιδί πού δεν θά άκούση πλεία τή φωνή τού πατέρα, πού δεν θά ιδή τή γλυκειά τής μάνας μορφή; Άχ, τού μικρού όρφανού, όχι τό κορμάκι, αλλά ή ίδια ή ψυχή για πάντα είναι ντυμένη μαΰρα!

Πολλά από αυτά τά έρημα τά γύρεψαν έπειτα συγγενεις και τά μάζωξαν' άλλα συνεκέντρωσε τής Μαριας Ύψηλάντου και άλλων όμοίων της ή φιλανθρωπία εις τό Άμαλίσιον, τό όποϊον αυτά πρώτα έπερίθαλψε. Για μερικά όμως, πού δεν εύρέθηκε, κανεις νά τά συλλογισθί, άπόμειναν μητέρες τού Έλέους ή Άδελφαις.

Άλλά γιατί ή ευεργεσία και ή πλέον άγία νά έχη πολλαΐς φοραις καταστάλαγμα και ένα πλάγιο σκοπό; Γιατί αυτό τό τόσο φωτεινό διαμάντι τής ψυχής νά τό σκοτίζη πολλαΐς φοραις μαΰρη βαθεία κηλίδα: Έτσι τίποτε δεν είναι τέλει σ' αυτό τόν κόσμο, και ή άγιας γυναϊκες μέσα στο θρησκευτικό ένθουσιασμό τους, δεν εκατάλαβαν πόσο άδικο είναι, πόσο σκληρό νά πέρνουν από τά άνυπεράσπιστα μικρά, ανταλλαγή τής σωτηρίας, ξαγορά τού μικρού ψωμιού τής έλεημοσύνης, τήν πίστι πού γεννήθηκαν, χωρίς καμία από αυτά τά καΰμένα αντίστασι, χωρίς νόησι. Πάντα κακό ό προσηλυτισμός. Άλλ' ό μεγάλος, έλεύθερος, νοιώθει, κρίνει και εκλέγει. Τό νά μαθικήν όμως κανεις τό μικρό όρφανό, πού βρέθηκε στα χέρια του, νά λήη τό Πάτερ ήμών και τό Παναγία Παρθένε σέ γλώσσα ξένη, σέ θρησκεία ξένη, πού δεν είναι τού πατέρα και τής μάνας πού τό γέννησαν, είναι κάτι τι όπου δεν άφίνει νά φυτρώση στην καρδιά τής ευεργεσίας ό σπόρος, ή εύγνωμοσύνη.

Θά αισθάνονταν βέβαια διπλή τήν όρφάνια τά ταλαίπωρα μικρά, όταν ανάμεσα στής μελωδίας τού όργάνου, στής άρμονιας τής λατινικής ακολουθίας, ένθυμοΰντο σά γλυκό όνειρο τή μάνα τους, όταν τους έσταύρωνε τά χέρια μπροστά σέ μια μαυρισμένη εικόνα τής Μεγαλόχαρης, ανάθοντας τό φτωχικό κερί στο ταπεινό εκκλησιδάκι τής γειτονίας, όπου έκαναν τήν προσευχή στη γλώσσα τή δική τους, στη γλώσσα πού πρωτομίλησαν στον κόσμο.

[Έπειτα τό τέλος].

EMMANOYHΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΣΤΕΦΑ¹

ΗΘΗ Έπαρχιακά.

Τήν μακράν λεωφόρον τού Άμμου κατέλαμπεν από άκρον εις άκρον δι' έρυθρίζοντος άκόμη φωτός ό ήλιος τού Δεκεμβρίου, ό πρό μικρού άνυψωθείς εκ τού όρίζοντος και καταλάμπων τήν έρρυτιδωμένην εκτασιν τής θαλάσσης. Αί ασθενης του ακτινες δεν ισχυον άκόμη κατά τού ύποψύχρου πραινού άέρος. Η σειρά των οικιών, με τας συνεχεις στοάς ύπό τας όποιας έφαινοντο κλειστά ή ήμιάνοικτα τά μαγαζεία, ειχεν όψιν, άπέναντι τού νέου ήλιου, καθαρϊαν και εορτάσιμον. Οί διαβάται, εργάται

(1) Θουκυδ. 2. 51. «Οί άρετής μεταποιούμενοι αισχόνη ήφείδουν σφών αυτόν, επόντες παρ ά φίλους, επει και τας ολοφύσεις των απογιγνομένων τελευτώντες και οι οικείοι έξέκαμον, ύπό τού πολλού κακού νικώμενοι».